

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МОЗАЇКИ В СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ДИЗАЙНУ

Хримова-Баранова О.Л., к.і.н., доцент кафедри дизайну,

Саєнко І.Ф., викладач кафедри дизайну

Черкаський державний технологічний університет

Анотація. На основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення визначили яке значення має висвітлення витоків зародження мозаїки в становленні і подальшому розвитку дизайну.

Ключові слова: дизайн, мозаїка, смальта, кераміка, скло.

Аннотация. Хримова-Баранова Е.Л., Саєнко И.Ф. Историческое значение мозаики в становлении и развитии дизайна. На основе анализа документальных материалов и их обобщения, показали какое значение имеет освещение истории мозаики в становлении и последующем развитии дизайна.

Ключевые слова: дизайн, мозаика, смальта, керамика, стекло.

Annotation. Hrymova-Baranova E.L., Saenko I.F. Historical value of a mosaic in becoming and development of design. On the basis of analysis of documentary materials and their generalization defined what value has illumination of sources of origin of mosaic in becoming and subsequent development of design.

Key words: design, mosaic, smalt, ceramics, glass.

Постановка проблеми. В даній статті, на основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення, висвітлюються витоків зародження мозаїки в розвитку дизайну. Актуальність теми полягає в тому, що розгляду та аналізу історії виникнення мозаїки не приділялося достатньої уваги в літературі та вітчизняних дослідженнях, а це один з фундаментів подальшого розвитку дизайну. В сучасних умовах розвитку українського дизайну, аналіз мозаїки в світовому контексті вимагає нового переосмислення та висновків.

Аналіз поставленої проблеми проведено в межах наукових досліджень, які реалізуються згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1997 р. №37 “Про першочергові заходи відносно розвитку національної системи дизайну і ергономіки та впровадження їх досягнень в промисловому комплексі, об’єктах жилої, промислової і соціально-культурної сфери”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти проблеми викладені в працях Суриної М.О., Шумєги С.С., Меднікової Г.С. [5, 7-8], але аналіз історичного розвитку мозаїки в дизайні недостатньо висвітлено вітчизняними мистецтвознавцями, що є підґрунтям для подальшого вивчення цієї проблематики.

Мета статті полягає в тому, щоб зробити аналіз і показати діалектичну взаємодію історичного розвитку мозаїки в світовому контексті, перспектив та новацій в дизайні.

Викладення матеріалу. Мозаїка — це зображення, виконане з однорідних чи різних за матеріалом частин (камінь, смальта, керамічна плитка та ін.). Мозаїка є одним з основних видів монументального мистецтва і використовується для прикрашання виробів декоративно-прикладного мистецтва. Особливим видом мозаїки є інкрустація, що викладається з кусочків простої геометричної чи більш складної форми, яка закріплюється в ґрунті (цемент, мастика, віск) [8, 146].

В теперішній час мозаїка стала не тільки мистецтвом, але і особливою технологією обробки приміщення, тому необхідно звернути увагу на технічні характеристики матеріалів, з яких створюється мозаїчна плитка. Компоненти мозаїки («чіпси») представлені на ринку обробних матеріалів, в основному склом, смальтою і керамікою. Скляна мозаїка — найдоступніший облицювальний матеріал для всіх видів мозаїки. Серед її переваг можна виділити: високу міцність, стійкість до хімікатів, водонепроникність і жароміцність, що робить її ідеальною при використанні в басейнах, саунах, а також при облицюванні печей, камінів тощо.

Мозаїка є популярною формою мистецтва з багатою культурною спадщиною. Мистецтво мозаїки відоме декілька тисячоліть, а кращі роботи майстрів мозаїки по силі сприйняття можуть порівнятися з шедеврами живопису, скульптури, архітектури. Біля витоків цього мистецтва стоять греки і римляни, які таким чином прикрашали вілли і палаци. Як правило, мозаїкою викладали підлогу, а стіни прикрашали фресками, в результаті народжувалися величні простори [7, 214].

Найдавніші мозаїчні орнаменти з різнокольорових глин збереглися в храмах Месопотамії (3 тис. до н.е.). Антична мозаїка розвивалася від нескладних зображень до вишуканих багатоколірних або чорно-білих композицій, що були виконані простим набором з камінців. У візантійському мистецтві мозаїка зайняла пануюче положення в системі живописного вбрання храмів.

У кожній імперії мозаїчне мистецтво набувало свого власного характеру. Римська мозаїка завжди відрізнялася крупною кладкою тому, не дивлячись на складну техніку, в ній немає вишуканості і витонченості, а мозаїка візантійських храмів і усипалень, навпаки, славиться делікатними прийомами, де образи святих виконані ювелірно.

В Київській Русі це мистецтво з'явилося після прийняття християнства, але не стало поширеним, оскільки ціна мозаїки була високою, адже привозити її доводилося з інших країн. У XVIII ст. відродженням мистецтва мозаїки зайнявся Михайло Ломоносов, його мозаїчні панно зберігаються в Ермітажі і Російському музеї в Росії. Завдяки М.Ломоносову в Росії була створена велика кількість декоративних панно в техніці римської та візантійської мозаїки, роботи ж під його керівництвом створювалися в стилі академічного живопису і мозаїкою є тільки за матеріалом [4, 84].

Високого розквіту досягло мистецтво мозаїки в країнах, що сприйняли і розвивали візантійські традиції. В романському мистецтві Західної Європи переважала орнаментальна мозаїка. З XIII ст. в Європі мозаїка поступово витісняється стінними розписами. В XVI ст. в Італії виникає флорентійська мозаїка з шліфованих, вирізаних за шаблоном кольорових камінців, яка призначена для обробки інтер'єрів і меблів. В країнах ісламу, а також в Іспанії і Португалії з XIII-XIV ст. розвивалася орнаментальна, майолікова мозаїка. В Росії з 1864 р. при Академії мистецтв в Петербурзі було засновано мозаїчне відділення, задачею якого стало виготовлення мозаїки для Ісаакіївського собору. Майстри «модерна» і романтичних течій (іспанець А.Гауді, австрієць Р.Кпітм, М.Врубель в Росії та ін.) зверталися до техніки майолікової мозаїки [5, 142].

В сучасній мозаїці переважають композиції, побудовані на поєднанні помітних локальних колірних плям (Р.Гуттузо, Ф.Леже, Д.Рівера). Розвиток сучасної мозаїки, що намітився в 30-х роках XX ст., був обумовлений інтересом до проблем синтезу мистецтв. Серед творів художників популярність здобули смальтові мозаїки П.Коріна, флорентійські — Г.Опришко; в 60-80-х роках яскраві зразки мозаїки створювали М.Андронов, В.Мельніченко, А.Рибачук, З.Церетелі, В.Ельконін та ін. Ця техніка популярна і у наші дні, так створюються мозаїчні копії робіт відомих митців — від Леонардо да Вінчі до експресіоністів. Оригінальну московську мозаїку можна побачити в метро, мозаїчні прикраси набувають популярності при оформленні інтер'єрів квартир і будинків [2, 315; 6, 94].

Скляна мозаїка — один з найдавніших обробних матеріалів і деревній вид образотворчого мистецтва. Елітні види мозаїки «декорують» напівдорогоцінним камінням — авантюрином, який розплавляють разом зі склом. Сучасні технології дозволяють також зробити «золоту мозаїку», коли фольгу з дорогоцінного металу поміщають між двома шарами прозорого скла. Чим більш мозаїчна картина, тим з більшої відстані потрібно розглядати її, тому вона завжди додає інтер'єру особливої розкоші. Кольорові шматочки мозаїки такі святкові, що навіть монохромно оброблені поверхні створюють в приміщенні урочисту атмосферу.

На сьогоднішній день обробчі матеріали дозволяють використовувати мозаїку з різною метою, вона є зручним і цікавим матеріалом, прикладом може слугувати робота відомого голландського дизайнера Франка Т'єкма, для якого мозаїка в інтер'єрі є кульмінаційною крапкою. Наприклад, піч, фанерована мозаїкою на італійський зразок, яка є предметом невичерпного інтересу для відвідувачів [7, 59].

Флорентійська мозаїка стала застосовуватися в епоху Відродження, з появою інструментів, що дозволяли більш точно і ретельно обробляти тверде каміння. Особливістю флорентійської мозаїки є ретельний підбір каміння і використання їх природного рисунку, плям і жилек для створення художніх орнаментів. Каміння розпилюється на тонкі пластинки певної форми, які ретельно підганяють один до одного. Особливе значення при обробці каміння

має поліровка, оскільки вона впливає на насиченість кольору і багатство відтінків. Флорентійські мозаїки завжди були дуже дорогими, завдяки високій вартості матеріалів: мармуру, агатів, гранатів, коралів, перламутру, лазуриту, яшми, топазів і т.д., але вартість робіт при цьому завжди ще дорожче, оскільки у пошуках необхідних відтінків майстрам доводиться різати дорогоцінний матеріал на тонкі пластини, ретельно підбираючи камінь за кольором і рисунком [1, 69; 3, 112].

Керамічна мозаїка — це невеликі керамічні плитки, глазуровані зразки цієї мозаїки ідеально підходять для басейнів і ванних кімнат. Неглазуровані керамічні плитки мозаїки можуть стати родзинкою в будь-якому інтер'єрі приміщення. Керамічна мозаїка «морські камінчики» використовується для обробки інтер'єрів різного призначення: басейнів, ванних і туалетних кімнат, а також витончено поєднується зі скляною мозаїкою і керамічною плиткою. Поставляється керамічна мозаїка в монтажних листах (300x300 мм), на яких довільно укладені мозаїчні плитки різних розмірів і форми, що імітують морську гальку. Високі експлуатаційні характеристики дозволяють використовувати мозаїку «морські камінчики» в приміщеннях з агресивною середою [6, 38].

Мармурова мозаїка-панно може як копіювати відому картину, так і зображувати декоративний елемент, візерунок в національному стилі. Мозаїчна підлога — це укладання вже полірованих мозаїчних плит, або укладання плит мозаїки і поліровка. Укладання мозаїки або плитки для басейну — важливий етап будівництва басейну, оскільки це фінішний етап обробки і якщо при облицювальних роботах буде допущено брак, виправити його буде складно. Іспанська фабрика “MOSAVIT” розробила колекцію скляної мозаїки, що світиться в темряві. Ця мозаїка здатна поглинати і накопичувати світло і відлунювати його вночі, випромінюючи приємне загадкове сяйво, тому може бути використана для облицювання ванних кімнат, басейнів, а також для створення оригінальних інтер'єрів інших приміщень. Інтенсивність і час свічення залежить від конкретної моделі мозаїки, від типу джерела освітлення. Мозаїка може використовуватися не тільки для прикраси інтер'єру, але і для покращення видимості об'єктів в нічний час. Сходинок, викладені мозаїкою, яка світиться, допоможуть заощадити на додатковому освітленні. Мозаїка стійка до несприятливих дій води, плитка має гладку, непористу поверхню, завдяки чому на ній не затримуються мікроорганізми, що створюють наліт. Обробляються мозаїкою і меблі, що надає їм шарму, блиску і розкоші. Біло-золота мозаїка перетворює звичайні меблі на справжню прикрасу приміщення. Можливості мозаїки безмежні, в ній легко утілюються яскраві ідеї, а застосувати її можна буквально скрізь, адже це не тільки естетично привабливий, але і надійний, стійкий матеріал. Завдяки новітнім технологіям в мозаїчному оформленні, здатним творити справжні дива, можливо подарувати чарівний настрій в будь-якому інтер'єрі, створюючи відчуття казки.

Висновки. Отже, у цій статті звернена увага на те, яке значення має висвітлення витоків зародження і становлення мозаїки у подальшому розвитку дизайну. Використовуючи документальний матеріал, автори приводять історичні контексти становлення мозаїки в сьогоденні. Основна увага в статті звернена на історичне становлення мозаїки в дизайні та на діалектичну взаємодію розвитку мозаїки і перспектив та новацій в галузі дизайну. Аналізуючи, автори приходять до висновку, що вивчення історичного розвитку мозаїчного мистецтва є важливою сферою в дослідженні дизайну як науки.

Література:

1. Аверинцев С.С. Золото в системе символов ранневизантийской культуры // Византия, южные славяне и Древняя Русь. Западная Европа. — М.: Наука, 1973. — 314 с.
2. Верман К. История искусства всех времен и народов. Искусство XVI-XX ст. - М.: Астрель, 2001. - 944 с.
3. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. — М. 2004. — 624 с.
4. Крвачик Д.П. Українське мистецтво: Навчальний посібник. У 3-х част. — Львів: Світ. — 256 с.
5. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття. — К.: Т-во "Знання", 2002. — 214 с.
6. Ратука Х., Розенталь Р. История прикладного искусства нового времени. — М., Ис-во, 1971. — 271 с.
7. Сурина М.О. Цвет и символ в искусстве, дизайне и архитектуре. Серия «Школа дизайна». — Москва: ИКЦ «Март», 2003. — 288 с.
8. Шумега С.С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 300 с.